

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 15

Рівне – 2009

Збірник наукових праць “Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”
Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету . Випуск 15 . –
Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет , 2009 . – 311 с .

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії” визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 5 від 26 грудня 2008 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

ОРГАНІЗАЦІЙНО-СУСПІЛЬНІ ЗМІНИ В КОНТЕКСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ НА РІВНЕНЩИНІ

Постановка проблеми. Довоєнна зовнішньополітична доктрина СРСР довела свою помилковість уже в перші дні німецько-радянської війни. З огляду на стрімке просування німецьких військ і окупацію до середини липня 1941 р. території усієї Західної України, евакуаційно-мобілізаційні заходи радянської влади на Рівненщині носили спонтанний характер. Все це призвело до швидкого встановлення німецького окупаційного режиму. Організаційно-суспільні зміни 1941 р. перетворення кардинально змінили всю систему життєдіяльності краю, трагічно позначилися на долі місцевого населення.

Аналіз наукових досліджень проблеми. Основою для написання статті стали архівні документи та сучасні дослідження вчених. Насамперед документи Державного архіву Рівненської області, зокрема фонди Гебтскомісаріату в м. Ровно [4; 5]; Ровенської районної управи [6]; Виконавчого комітету Ровенської обласної ради депутатів трудящих [7]; Ровенського церковного управління [8], Управління комітету державної безпеки УРСР по Рівненській області [11; 12]. Вагомий внесок у дослідження проблеми формування окупаційного режиму на території рейхскомісаріату „Україна” зробили І. Ветров [3], О. Потильчак [20], П. Рекотов [21; 22], а його особливості на Рівненщині А. Жив’юк [13; 15].

Мета і завдання статті. Виходячи із зазначеної тематики, у статті поставлено мету висвітлити особливості проведення евакуаційно-мобілізаційних заходів радянської влади після вибуху німецько-радянської війни, показати як це вплинуло на встановлення фашистського „нового порядку”, який кардинально змінював територіальне, політичне, економічне життя Рівненщини. Для цього передбачалося дослідити наступні завдання: проаналізувати заходи, які здійснювала радянська влада по евакуації населення та матеріальних фондів, мобілізації серед місцевих жителів, висвітлити процес формування території рейхскомісаріату „Україна” та адміністративно-територіальний поділ українських земель, структуру та органи управління, показати особливості окупаційного фашистського „нового порядку” на Рівненщині.

Вторгнення гітлерівських військ на територію СРСР 22 червня 1941 року виявилось для керівництва СРСР неочікуваним. Лише 24 червня 1941 року ЦК ВКП(б) та РНК СРСР затвердили постанову про створення Ради з евакуації. Згідно з цією постановою новий орган проводив свої рішення через бюро і комітети з евакуації при наркоматах, відомствах та через уповноважених на місцях. 26 червня 1941 року в УРСР створено Республіканську комісію з евакуації, яку очолив заступник голови РНК УРСР Д. Жила. 27 червня з’явилася постанова ЦК ВКП(б) та РНК СРСР „Про порядок вивезення й розміщення людських контингентів та цінного майна”. В першу чергу переміщенню в глибокий тил підлягали підприємства, що виробляли продукцію стратегічного призначення, сировина, комплектуючі деталі, напівфабрикати, продукти харчування, техніка, сільськогосподарське збіжжя, реманент і худоба. Серед цивільного населення першочергової евакуації підлягала партійна радянська номенклатура та молодь призовного віку. 16 липня Раду з евакуації очолив 1-й секретар ВЦРПС М. Шверник [12, 9].

Директивою РНК СРСР та ЦК ВКП(б) від 29 червня 1941 року було передбачено евакуацію сільськогосподарського комплексу, тобто тракторів, великої рогатої худоби, коней та іншого майна колгоспів, радгоспів і МТС. В результаті, до середини жовтня 1941 року, у радянський тил було вивезено близько 2 млн т зерна та зернопродуктів, понад 6 млн голів худоби, близько 26 тис. тракторів тощо. До східних районів СРСР евакуювалося 40 тис. кваліфікованих працівників радгоспів з сім’ями, 10,3 тис. господарств колгоспників та понад 3 тис. спеціалістів сільського господарства. Також вдалося відправити до тилу обладнання та фахівців 94 заводів (із 133, що підлягали евакуації), близько 250 підприємств кооперації, місцевої та харчової промисловості [17, 80-81].

30 червня 1941 року РНК СРСР ухвалила мобілізаційний господарський план на 3-й квартал. Евакуація продуктивних сил стала важливою складовою перебудови економіки країни на воєнний лад, елементом стратегічної оборони. Все, що не можна було вивезти, підлягало знищенню. Завдання стежити за тим, наскільки ретельно знищене майно та все, що може бути використане ворогом у боротьбі проти Червоної армії, покладалося на органи НКВС.

Евакуаційні заходи на Рівненщині не могли бути вдалими, вже з огляду на терміни їх проведення. Евакуаційна комісія, як згадано вище, була утворена 26 червня, до цього часу німецькі війська уже захопили низку міст і сіл краю. Під час евакуації влада абсолютно не зважала на бажання громадян, а іноді поводи́ла себе злочинно. Так, 23 червня 1941 р. наркому внутрішніх справ УРСР Сергієнку телеграмою було дано вказівку „приступити негайно до евакуації в’язнів з тюрем західних областей УРСР” [15, 305]. Тюремне управління НКВС УРСР відразу ж розробило план евакуації і відрядило своїх працівників у тюрми західних областей для її організації.

У Рівненську область відповідальні працівники тюремного управління виїхали о 5 год. 24 червня 1941 р. Однак, стрімкий наступ німців призвів до бомбардувань і артилерійського обстрілу міст області. Це завадило процесу евакуації в’язнів із Дубно. Тоді заступник начальника УНКВС по Рівненській області лейтенант держбезпеки Клімов розпорядився, що в разі неможливості евакуації, намічений до відправки контингент в’язнів знищити, а решту в’язнів звільнити. Засуджених на короткі терміни та „указників” було звільнено (всього з Дубенської тюрми № 2 звільнили 170 чоловік), а ув’язнені по контрреволюційних статтях (їх було 320 осіб) підлягали знищенню. У такий спосіб 24-25 червня 1941 року в Дубенській тюрмі НКВС №2 було розстріляно 250-260 осіб. Загалом, органи НКВС на території Західної України впродовж перших днів війни знищили близько 10 000 в’язнів [15, 305-308].

В західноукраїнських областях евакуація відбувалася в умовах прифронтової зони, керували нею партійні комітети, виконкоми й органи НКВС. На Рівненщині, як і в інших областях Західної України, евакуації підлягали насамперед:

- владна верхівка, яка і керувала цим процесом, так, члени Ровенського обласного виконкому виїхали з міста 26 червня 1941 року, а вже через день тут з'явилися німецькі війська [14, 12];
- депутати і співробітники місцевих рад (для прикладу, за розпорядженням голови Козинського районного Виконавчого комітету були евакуйовані на схід заступник голови, секретар та депутати Козинської ради) [7, арк. 122];
- працівники суду (зокрема, з м. Ровно у Краснодарський край 25 червня 1941 р. евакуйовано слідчого і адвоката з сім'єю) [7, арк. 24];
- співробітників Державного банку (серед них Смирнову Раїсу Іванівну – працівника Костопільського відділення державного банку, старшого касира Володимирецького районного державного банку тощо) [7, 202];
- працівники Ровенського обласного управління в справах літератури та видавництва (ОБЛЛІТ) [7, арк. 77];
- працівники освіти [7, арк. 15, 72, 91, 79];
- дирекція та співробітники МТС [7, арк. 22] тощо.

Паралельно з евакуацією проходила і мобілізація до лав Червоної Армії [7, арк. 236, 274]. Однак, провести загальну мобілізацію населення Рівненщини, владі не вдалося знову ж таки з огляду на наступ німців. Взагалі, мобілізація до лав Червоної Армії і у передвоєнний час відбувалася з великими труднощами, адже місцеве населення, вражене репресіями та депортаціями більшовицької влади, ставилося до неї насторожено.

Так, у постанові бюро Рівненського обкому КП(б)У „Про хід призову до Червоної Армії по Рівненській області” від 11 жовтня 1940 року після констатації факту, що відправка призваних на військову службу по області проходить „на високом идейно-политическом уровне”, наголошувалося на „нездоровых настроениях среди отдельных призывников”. Так, призивники Якупчук, Гусяк (Рівненський район), Осипчук, Андрійчук (Корецький район) після призову до Червоної Армії проявляли „нездоровые настроения”. У Березнівському районі призивник Мельник відрубав собі палець перед відправкою його у військову частину. У цьому ж районі були вкрадені лозунги і обрізані електричні проводи у приміщенні призивної комісії [9, арк. 154]. Провести загальну мобілізацію в області у червні 1941 р. взагалі було проблемно, з огляду на швидку окупацію німцями.

Наголосимо, що навіть після початку війни до так званих „західняків” ставилися надзвичайно підозріло. Існує багато свідчень, що їх звинувачували у „пораженческих настроениях”. Так, у червні 1942 року були заарештовані рядові дорожно-будівельного батальйону, вихідці із західних областей. Серед них, зокрема був В. Шмига, який був мобілізований в ряди Червоної Армії у вересні 1940 року Морочковським РВК. Був відправлений на Далекий Схід, де перебував до вересня 1941 року, а після дивізію перекинули на Північно-Західний фронт [11, арк. 367].

Через 2 місяці його разом з іншими „червоноармійцями-західняками” відвели з передової лінії і призначили у 58 дорожно-будівельний батальйон, а у грудні 1941 року – перевели у 121 ОДЕБ. 38 червоноармійців цього батальйону було заарештовано і засуджено за вироком Військового трибуналу 7 окремої армії від 12 вересня 1942 року і рішенням Военної колегії Верховного Суду СРСР від 20 листопада 1942 року. Основним звинуваченням було те, що вони були незадоволені веденням війни, харчуванням і говорили, що краще було за польських часів [10, арк. 294-295].

Отже, труднощі мобілізації та евакуації на території Рівненщини і наступ німців призвели до швидкого встановлення в краї окупаційного „нового порядку”

Встановлений Німеччиною „новий порядок” передбачав перш за все ліквідацію суверенітету завойованих держав (територій), зокрема через зміни в їх адміністративно – територіальному устрої, економічне пограбування і використання всіх ресурсів на благо Третього рейху. Все це відбувалося через застосування терору, репресій та масових вбивств невинних людей.

Окуповані гітлерівцями території були поділені на дві частини: зону цивільного управління, яка підпорядковувалася імперському міністерству у справах окупованих східних областей і почала діяти 17 липня 1941 року та зону військового управління, яка за винятком питань економічного пограбування підлягала Головному командуванню сухопутних військ вермахту [22, 90].

В адміністративно-територіальному відношенні Україну розділили на такі частини:

- Дрогобицька, Львівська, Станіславська (тепер Івано-Франківська) й Тернопільська області (без північних районів) утворили дистрикт „Галичина” з центром у м. Лемберг (Львів), який підпорядковувався так званому Польському (Варшавському) генерал-губернаторству;

- Рівненська, Волинська, Кам'янець-Подільська, Житомирська, північні райони Тернопільської, Вінницької (з м. Вінниця) області, східні райони Миколаївської, Київська, Полтавська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Херсонська, Запорізька області, Крим утворили рейхскомісаріат „Україна” з центром у м. Рівне;

- території Одеської, південних районів Вінницької і західних районів Миколаївської областей сформували нову румунську провінцію під назвою Губернаторство „Трансністрія” (центр – з 19 вересня до 17 жовтня 1941 року – м. Тирасполь, а згодом Одеса);

- Чернівецький, Хотинський, Сторожинецький повіти Чернівецької області утворили Губернаторство „Буковина” з центром у м. Чернівці;

- Ізмаїльська область перетворилася на Губернаторство „Бесарабія” (центр – м. Кишинів);

- Східні райони України – Сумщина, Харківщина, Сталінська (нині Донецька), Ворошиловградська (зараз Луганська) області до узбережжя Азовського моря були під владою військової адміністрації [21, 56].

Крим перебував під спільним управлінням цивільної адміністрації рейхскомісаріату „Україна” (формально), і військової адміністрації (фактично). Закарпаття ще з 1939 року було окуповане Угорщиною.

20 серпня 1941 року Гітлер затвердив декрет про утворення рейхскомісаріату „Україна”. Згідно даного документу „заселена українцями частина окупованих східних областей, що не входить в компетенцію генерал-губернатора, утворює рейхскомісаріат і переходить у підлеглисть рейхсміністру окупованих східних областей. Рейхскомісаріату присвоюється назва „Україна” (Reichskommissariat Ukraine). Рейхскомісаром України

призначається гауляйтер й оберпрезидент Еріх Кох. Його резиденція знаходиться в м. Ровно” [19, 318]. Фактично рейхскомісаріат почав діяти з 1 серпня 1941 року.

Зовнішні кордони рейхскомісаріату „Україна” рейхканцлер Німеччини визначав відповідно до ходу бойових дій. Коли фронт і зона бойових дій достатньо віддалялися, частину зони тилу груп армій передавали цивільній адміністрації. Таким чином, на момент свого утворення (серпень 1941 р.) рейхскомісаріат мав лише 71 тис. кв. км, а за даними на 1 січня 1943 р. уже – 339 276 кв. км [21, 52].

Структурно рейхскомісаріат, що займав основну частину українських земель, складався з шести генералбецирків (generalbezirk) – генеральних округів:

- Волинь-Поділля з центром у Бресті, очолював обергрупенфюрер СА Х. Шене, включав 25 крайзгевітів;
- Житомир, з центром в однойменному місті, складався із 26 крайзгевітів очолював урядовий президент К.Клемм;
- Київ, центр – м. Київ, 25 округів, очолював – генералкомісар В.Магунія;
- Миколаїв – з центром у Миколаєві складала 13 округів, керував – обергрупенфюрер СС і СА Е. Опперман;
- Дніпропетровськ, центр – м. Дніпропетровськ, 20 округів, очолював – генерал К. Зельцнер;
- Крим (Таврія), адміністративний центр – м. Мелітополь, складався з 5 округів, очолював – гауляйтер, генеральний консул А.Фрауенфельд.

До того ж було виділено 5 самостійних міських округів (Київ, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Кривий Ріг, Кам’янське). Округи поділялись на 433 райони (у довоєнних межах), з них – 25 міст-районів [13, 8].

Окрім німецького окупаційного апарату, на захопленій території України, існували і органи місцевого управління, організація яких спиралася насамперед на колишню адміністративну структуру, обмежуючись селом, громадою (сільською і міською) і районом. На всій території рейхскомісаріату існували сільські, громадські, районні та обласні управління (управи). На чолі районів стояли начальники районних управ, на чолі громад (міських і сільських) – бургомістри. Під громадою малися на увазі і об’єднання сіл (територія колишньої сільради). У кожному із сіл були старости [21, 53].

Структура місцевих органів управління – міських і районних управ, згідно з розпорядженням Рівненської окружної управи, мала такий вигляд: голова управи, заступник, секретар, адміністративний, господарчий, освітній, суспільної опіки, технічний референти, котрі очолювали відповідні відділи, комендант народної міліції [13, 7-8.].

Так, у Рівному органами місцевого управління керували:

– Рівненську обласну управу очолював адвокат Іван Корноухов [13, 5], його заступником був Ростислав Волошин [18, 397], адміністративним відділом керував Яків Бусел, культурно-освітнім – Олександр Бусел, господарчим референтом був Сергій Іллюк [13, 5]. Усі зазначені діячі були місцевими уродженцями.

– 1 липня 1941 р. було створено Рівненську міську управу на чолі з Полікарпом Бульбою, його заступником став Іван Сав’юк, який згодом, 28 лютого 1942 р. перебрав на себе повноваження бургомистра міської управи і був на цій посаді до 1944 року [13, 5-35].

– 15 вересня 1941 р. – окружним комісаром (гевітскомісаром) Рівненської округи став В. Беєр [4, арк. 1].

Органи місцевого управління були повністю залежні і підзвітні німецькій адміністрації.

Судова система була представлена німецьким „обергеріхтом” (верховним судом, що засновувався у місці перебування рейхскомісара), „дойчгеріхтами” (німецькі суди, яким були підсудні всі кримінальні справи, у яких хоча б однією із сторін був німець, їх було 6 – по одному в кожному генералбецирку). При кожному з них був „зондергеріхт” (особливий суд, що займався справами, які являли загрозу для існування окупаційного режиму). Для розгляду нескладних кримінальних справ, за якими у ролі підсудних виступали місцеві жителі і за які покарання були обмежені штрафом до 1 000 чи ув’язненням до двох років, були залучені місцеві суди на чолі з „шеффенами”. Вироки яких затверджував гевітскомісар, він також мав право змінювати міру покарання [21, 53]. Звичайно, ніякого справедливого судового розгляду при зазначених умовах бути не могло.

В основному складі персонал німецьких окупаційних органів, за вказівкою верховного управління рейхскомісаріату „Україна”, мав бути німецьким. Даний факт підтверджує оголошення від 1 червня 1942 року, вміщене в Урядовому віснику гевітскомісара у Рівному. Тут подається розпорядження рейхскомісара про те, які посади мають обіймати німці, а які місцеві жителі. Так, німці мали очолювати міські громади особливого значення (місця осідку німецьких урядів), які підпорядковуються гевітскомісарові; бути гевітскомісарами, тобто керівниками округ, що складаються з кількох районів і міських громад; міськими комісарами (очолювати головне місто округи) та генеральними комісарами (керуючими генеральних округ – областей), а вже керівниками значно нижчих рангів могли бути і місцеві жителі [5, арк. 11]. Що стосується якісного складу цих органів, то він не завжди був високого рівня, траплялися випадки, що відповідальні посади займали працівники з двохкласною освітою.

Етноконфесійна політика німців полягала насамперед у сприянні антиросійським настроям в Україні, перешкоджанні впливу Російської православної церкви на населення, викоріненні російської мови з громадського та церковного життєвого і відповідно активній протидії перетворенню Києва на центр українського православного церковного життя. Основними завданнями також були встановлення ефективного контролю за діяльністю релігійних організацій усіх конфесій, зовнішнє і внутрішнє руйнування традиційних стабільних церковних структур з метою запобігання можливій консолідації їх лідерів для боротьби проти Німеччини тощо [24, 91-112].

Відразу після окупації німці почали поширювати в містах і селах краю плакати, які виголошували „Доба сталінського безбожництва минула. Німецька влада дає вам змогу знову вільно молитися”; командири вермахту видавали накази про відкриття церков, солдати і офіцери допомагали прибирати й реставрувати церковні споруди; хрещення та вінчання залишалися ознакою релігійного життя [2, 18-23]. До того ж, поширювалися ідеї про те, що

німецьке управління бажає єдності українських церков і припинення церковних чвар. Хоча, як показало життя, німці зробили все, щоб не відбулося об'єднання українських православних церков.

Прикладом становища релігійного життя на Рівненщині можуть служити такі дані: станом на 1 січня 1943 р. по Рівненському району нараховувалося 19 православних (Городок, Басів-Кут, Грушвиця, Колоденка, Тинне, Омеляна та ін.) та 2 римо-католицькі парафії (Грушвиця і Шпанів, до яких належало кілька сіл) [6, арк. 5-6]. У самому місті Рівному на 26 січня 1942 р. було 10 священиків, 6 з яких були православними [8, арк. 1]. Це свідчить про дещо стриману, звичайно з певною метою, політику німецької адміністрації у релігійних питаннях.

Окупаційна влада водночас почала проводити жорстоку політику економічної експлуатації населення. Промислові підприємства, що вціліли, окупанти оголосили власністю Німеччини, приєднали до імперських фірм і використовували для ремонту військової техніки та виготовлення боєприпасів тощо. Робітників змушували працювати по 12-14 годин на добу за мізерну заробітну плату (до того ж німці і українці за виконання однієї і тієї ж самої роботи отримували різну винагороду).

Гітлерівці запровадили величезну кількість різних зборів з населення, як натуральних, так і грошових. Практично все на окупованій території підлягало обкладанню податком. Водночас встановлювалися плани поставок сіна, соломи, овочів та інших продуктів (до речі фрукти та ягоди підлягали здачі у повному обсязі, а продукти тваринництва здавалися без будь-якої системи). Селянин, незалежно від того, мав він корову чи не мав, мусив здати 600-900 літрів молока. До того ж люди змушені були платити податки за будинок, садibu, худобу, домашніх тварин (собак, кішок) та ряд інших. Так, наприклад у Рівненській області податок на собак становив 225 крб. на рік [20, 98-101]. Розмір державних податків складався з конкретно фіксованих тарифів, а місцеві податки визначалися окупаційною владою довільно.

Під час окупації в містах і селах була встановлена комендантська година, рамки якої час від часу змінювалися. Так, від 1 листопада 1941 року у м. Рівне було встановлено нічний час від 19 години вечора до 6 години ранку. Ходити по вулицях від 19 год. до 6 год. можна було лише з дозволу гебітскомісара. У випадку порушення даного розпорядження накладався штраф у сумі від 50 до 1 000 крб. або арешт [4, арк. 2]. З 10 квітня 1942 року початок комендантської (або поліційної години) було перенесено з 19 на 21 годину [4, арк. 7].

Медичне обслуговування перебувало у надзвичайно незадовільному стані, острою була проблема відсутності медикаментів. Так, до початку війни в Рівному було 6 лікарень. У період окупації 4 з них були пограбовані і закриті фашистами. Крім того в місті було зруйновано 7 аптек, медикаменти і устаткування яких вивезли до Німеччини. Закривалися також і громадські лазні. Загалом, у Рівненській області німецько-фашистські загарбники повністю зруйнували 26 лікарень. Названі фактори призводили до поширення різноманітних хвороб [3, 203].

Водночас було налагоджено систему примусового вивезення українців на роботи до Німеччини. У такий спосіб з'явилося поняття "остарбайтери" – тобто примусово вивезені на територію Німеччини та її союзників робітники. Остарбайтери працювали у промисловості, дрібному приватному секторі, сільському господарстві.

Людей, які працювали в промисловості утримували в огорожених таборах під охороною, їм видавали „Пам'ятку”, за якою заборонялося пересування поза табором, спілкування з місцевим населенням, перебування у лікарні разом з німцями тощо. У господарствах бауерів остарбайтери перебували у порівняно кращих умовах, однак робочий день становив 14-16 годин, без вихідних, відпусток. Оплата праці коливалася від 5 до 70 марок в місяць.

В історичній науці існують розбіжності щодо кількості людей, що були вивезені з України. Однак, число примусових робітників досягає 2 млн. 500 тис. осіб [1, 216]. Існують дані і про те, що з Рівненщини за час окупації німцям вдалося вивезти більше 22 тисяч осіб [16, 9; 23, 3].

Висновки. Евакуаційно-мобілізаційні заходи, що проводилися партійними комітетами, виконками й органами НКВС у перші дні німецько-радянської війни не були вдалими, влада абсолютно не зважала на бажання громадян, тому було втрачено великий потенціал промислового комплексу та тисячі людських життів. Встановлений „новий” окупаційний режим призвів до зміни адміністративно-територіальних кордонів, значного скорочення кількості населення, зокрема, через примусові вивезення, а також негативно вплинув на соціально-економічне, політичне становище українців, перетворивши їх на абсолютно безправних осіб. Для досягнення поставленої мети було створено жорстку систему гноблення окупованого населення, і відповідно, в таких умовах спрацював лише звичайний імператив виживання.

Джерела та література

1. Безсмертя. Книга пам'яті України. 1941–1945. – К., Пошуково-видавниче агентство "Книга пам'яті України", 2000. – 944 с.
2. Беркгоф К. Чи було релігійне відродження в Україні під час нацистської окупації? // УІЖ. – 2005. – № 3. – С. 16-36.
3. Ветров І. Матеріально-побутові умови населення України за німецької окупації (1941-1944 рр.) // Пам'ять століть. – 2005. – № 3-4. – С. 194-207.
4. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-22 (Гебітскомісаріат в м. Ровно). – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 23.
5. ДАРО. – Ф. Р-22 (Гебітскомісаріат в м. Ровно). – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 72.
6. ДАРО. – Ф. Р-52 (Ровенська районна управа). – Оп. 2. – Спр. 66. – Арк. 11.
7. ДАРО. – Ф. Р-204 (Виконавчий комітет Ровенської обласної ради депутатів трудящих). – Оп. 2. – Спр. 79. – Арк. 316.
8. ДАРО. – Ф. Р-281 (Ровенське церковне управління). – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 9.
9. ДАРО. – Ф. – 400 (Рівненський обком Компартії України). – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 154-155.
10. ДАРО. – Ф. Р - 2771 (Управління комітету державної безпеки УРСР по Рівненській області). – Оп. 2. – Спр. 828. – Т.1.
11. ДАРО. – Ф. Р - 2771 (Управління комітету державної безпеки УРСР по Рівненській області). – Оп. 2. – Спр. 829. – Т.2.
12. Довідник з історії України (А-Я): Посібник для середніх загальноосвітніх навчальних закладів / За заг. ред.

- І.Підкови, Р.Шуста. – 2-е вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – 1136 с.
13. Документ доби: публіцистика Уласа Самчука 1941-1943 років / упоряд. А.Жив'юк. – Рівне: ВАТ «Рівненська друкарня», 2008. – 456 с.
 14. Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – Т. 2: Г-Д. – К.: Наукова думка, 2004. – 528 с.
 15. Жив'юк А. Розстріли в'язнів Дубенської тюрми на початку німецько-радянської війни // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2006. – Випуск 10. – С. 305-309.
 16. Книга Скорботи України: Рівненська область: У 3-т. – Рівне: ВАТ „Рівненська друкарня”, 2003. – Т. 1. – С.396-402.
 17. Кучер В.І., Чернеча П.М. Україна у Другій світовій війні (1939-1945). – К.: Генеза, 2004. – 272 с.
 18. Марчук І. Ростислав Волошин // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область / Головна редколегія (голова П.Т. Тронько, заступники голови О.П. Ресент, Ю.З. Данилюк та ін.); редколегія тому (співголова В.М. Королюк, Ю.М. Торкунов, відповідальний секретар А.А. Жив'юк та ін.). - Кн. 1. – Рівне: ВАТ „Рівненська друкарня”, 2006. – 578 с.
 19. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. / Упоряд.: І.О. Кресіна, В.Ф. Панібудьласка; За ред. В.Ф. Панібудьласки. – К.: Вища школа, 1997. – Ч. 2. – 704 с.
 20. Потильчак О. „Новий порядок” в окупованій Україні (1941-1944) // Пам'ять століть. – 1999. – № 1. – С. 97-104.
 21. Рекотов П. Адміністративний, судовий та поліцейський апарат рейхскомісаріату „Україна” (1941-1944 рр.) // Нова політика. - 1997. - № 3. - С. 51-56.
 22. Рекотов П. Органи управління на окупованій території України (1941-1944 рр.) // УДЖ. - 1997. - № 3. - С. 90-101.
 23. Ровенщина в роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу. 1941 – 1945: Документи і матеріали / Редкол.: О. Г. Мартинова (голова) та ін.; Упоряд. Т. М. Павлова, Г. В. Сербіна, Н. Г. Скворцова та ін. – Львів: Каменяр, 1989. – 223 с.
 24. Стоколос Н. Г. Конфесійна політика окупаційної адміністрації рейхскомісаріату „Україна” в 1941-1942 рр. // УДЖ. – 2004. – № 3. – С. 91-112.

УДК 94(477)

А.Жив'юк

ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В м. РІВНОМУ В ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (сер. 1941 – поч. 1942 рр.): СТОРІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ УРДВ

28 червня 1941 р., зламавши опір радянських військ у ході найбільшої танкової битви Другої світової війни, що тривала 23-29 червня 1941 р. в районі Луцьк – Броди – Дубно, і в результаті якої під ударами німецької авіації загинув цвіт тодішніх бронетанкових військ Червоної армії,³⁶ німецькі війська вступили до Рівного. Твердження, що на той час внаслідок бомбардувань авіації «центральна частина міста перетворилася в страшну руїну», було «зруйновано майже всю головну вулицю, забудову в районі ринку»,³⁷ видаються перебільшеними. За словами бургомістра Рівного у 1941-1942 рр. П.Бульби, площа знищених будівель складала 8-10%, на розчищенні міста восени 1941 р. щоденно працювало 300-700 полонених з Рівненських концтаборів.³⁸

Мета пропонованої наукової розвідки – проаналізувати особливості політичної ситуації в місті Рівному в початковий період нацистської окупації, зокрема крізь призму діяльності Української ради довір'я на Волині (УРДВ).

Оскільки до кінця літа 1941 р. німецька влада була представлена в місті лише військовим комендантом з невеликим штабом, ініціативу в урядванні перехопила українська сторона. 1 липня 1941 р. створено міську управу на чолі з Полікарпом Бульбою, який, очевидно, симпатизував гетьманцям³⁹ і перебував у приятельських стосунках з колишнім послом від Волині до польського сейму, одним з лідерів ВУО Степаном Скрипником, що на той час теж опинився в місті. Заступником П.Бульби став Іван Сав'юк.⁴⁰

³⁶ Коваль В. Битва танкова в Західній Україні // Енциклопедія історії України / Редкол.: В.А.Смолій (голова) та ін. – Т.1: А–В. – К.: Наукова думка, 2005. – С.254-255; Бежанов В. Танковий погром 1941 года (Куда исчезли 28 тысяч советских танков?). – М.; Минск, 2000.

³⁷ Самчук У. На білому коні: Спомини і враження. – Вінніпег: Накладом товариства «Волинь», 1980. – С.129; Поліщук Я. Рівне. Мандрівка крізь віки: Нариси історії міста. – Рівне, 1998. – С.147.

³⁸ Як є у Рівному? (інтерв'ю з бургомістром міста Рівного п. П.Бульбою) // Волинь. – 1941. – Ч.10. – 26 жовтня. – С.4.

³⁹ На це вказує інформація начальника контррозвідки «Смерш» 1-го Українського фронту генерал-майора Осетрова про виявлення у 1944 р. «в Рівному в будинку колишнього бургомістра Полікарпа Бульби документів контрреволюційної української націоналістичної організації під назвою «Союз гетьманців-державників» (СГД) під керівництвом Скорєги. Серед документів знайдено список членів організації по м. Рівному, Києву, Луцьку, Харкову, Богодухову, Коростеню, Людвиполію» (Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ), ф.1, оп.23, спр.930, арк.120).

⁴⁰ Сав'юк Іван (1894-1944), у 1930-х рр. – учитель хімії Рівненської української гімназії, з 1 липня 1941 р. до 28 лютого 1942 р. – заступник бургомістра Рівного, з 28 лютого 1942 р. до 1944 р. – бургомістр міської управи, належав до середовища ОУН м; одружений, дружина Марія, дочка Дарина, мешкав з сім'єю по вул. Здолбунівській, 33; член «Просвіти»; очолював комітет допомоги полоненим українцям, завдяки діяльності якого вдалося звільнити з концтаборів і тюрем сотні людей; страчений радянськими каральними органами (Архів УМВС по Рівненській області, ф.Р-14с/00106, оп.1, спр.70, арк.21; спр.71, арк.32; Поліщук Я. Рівне. – С.154; Скоропода О. Депо про Уласа Самчука // Погорина: літературно-мистецький альманах. – Рівне: Азалія, 1998. – С.71).

З М І С Т

Розділ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

<i>Д.Вирський</i> УКРАЇНА В ПЕРШИХ „ПОЛОНІЯХ” (країнознавчі видання Я.А.Красінського та М.Кромера про українські землі)	3
<i>І.Вівсяна</i> ФОРМУВАННЯ ІДЕЇ «УКРАЇНСЬКОГО П’ЄМОНТУ» У ВІТЧИЗНЯНІЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ (кінець XIX – початок XX ст.)	8
<i>Л.Шугасва</i> В ПОШУКАХ ІСТИННОГО ПРАВОСЛАВ’Я: КІНДРАТ МАЛЬОВАНИЙ	13
<i>А.Киридон</i> МЕНТАЛЬНІ ІМПЕРАТИВИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: «ЗСУВ ПАРАДИГМ» В УМОВАХ УТВЕРДЖЕННЯ ТОТАЛІТАРИЗМУ	16
<i>С.Шевченко</i> ДІЯЛЬНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ДОПОМОГИ В ОДЕСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ	22
<i>В.Півоварчук</i> ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНІ ЦЕНТРИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД	25
<i>М.Гон</i> УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ І ЄВРЕЇ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД	28
<i>О.Альошина</i> ДІЯЛЬНІСТЬ АРСЕНА РІЧИНСЬКОГО	31
<i>О.Гуменюк</i> СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РАДЯНІЗАЦІЇ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	34
<i>Т.Карпукіна</i> ЗАКЕРЗОННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВІЙНИ (1939-1941 РР.)	40
<i>Л.Заглинська, І.Бондар</i> ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД (1945-1953 РОКИ)	44
<i>Л.Паніна</i> РОСІЙСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА НА ЖИТОМИРЩИНІ У 50-80-х рр. XX ст.	50
<i>О.Лицук</i> ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ АВТОКЕФАЛЬНИМ ЗМАГАННЯМ В УКРАЇНІ З БОКУ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ (1990-1992 РР.)	53
<i>О.Ворон</i> РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА У КОНТЕКСТІ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ	58
<i>Ю. Вільховий</i> РОЗВИТОК ЦЕРКВИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	61
<i>А. Гуз</i> ПОЛІТИКА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ШКІЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ (КІНЕЦЬ XX СТ. – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)	65
<i>В.Васюк</i> БАЗОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ Й ЕВОЛЮЦІЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	69
<i>О.Коржик</i> ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ УКРАЇНИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА	72

Розділ 2. ІСТОРІЯ ВОЛИНІ. КРАЄЗНАВСТВО

<i>С. Прокопчук</i> БЕРЕСТЕЦЬКА БИТВА 1651 РОКУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ XVII – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ	76
<i>Н.Мельничук</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНОГО ГІМНАСТИЧНОГО ТОВАРИСТВА „СОКОЛ”	83
<i>Б.Бойко</i> ПОЧАТКОВА ОСВІТА НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – ПОЧАТКУ XX ст.	85

<i>О.Шмид</i> ЧЕСЬКА КОЛОНІЗАЦІЯ ВОЛИНИ У 60-70-Х РР. ХІХ СТ.	88
<i>І.Мілясевич</i> НАРОДНІ БІБЛІОТЕКИ ВОЛИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	93
<i>Г.Капустін</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БРАТСТВ НА ВОЛИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	98
<i>О.Дем'янюк</i> СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ НА ВОЛИНИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКИХ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ НАВЕСНІ 1917 РОКУ	102
<i>В.Панасюк</i> УКРАЇНСЬКА ШКІЛЬНА СПРАВА НА ВОЛИНИ У 1920–1939 РОКАХ: ЕТНОПОЛІТИЧНІ ЗАСАДИ	107
<i>Ю.Крамар</i> ПОЛІТИКА ВОЄВОДСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ Г.ЮЗЕВСЬКОГО ЩОДО ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ВОЛИНИ У 1920-1930-Х РР.	111
<i>В.Борщевич</i> ОБРАЗКИ ПОВСЯКДЕННОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ СВЯЩЕНИКІВ ВОЛИНИ 20-30-Х РР. ХХ СТ.	115
<i>Ф. Рябчикова</i> ВИДИ ТА ФОРМИ КОМПЛЕКТУВАННЯ ФОНДІВ В ЕТНОГРАФІЧНОМУ ВІДДІЛІ ВОЛИНСЬКОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО МУЗЕЮ	119
(1920 – ПОЧ. 1930-Х РР.) <i>В.Доброчинська</i> РІВНЕНСЬКА УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ (1923–1939)	123
<i>Я.Цецик</i> ПОЧАТОК ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ НА ВОЛИНИ (1925-1928 РР.)	128
<i>В.Ковальчук</i> СТЕПАН КОВАЛЬ ("РУБАШЕНКО") – КОМАНДИР ЗАГОНУ УПА "КОТЛОВИНА" НА ВОЛИНИ	135
<i>О.Ленартович</i> ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНИХ СТРУКТУР НА ВОЛИНИ У ПЕРІОД РАДЯНІЗАЦІЇ 1939-1941 РР.	138
<i>Т.Самсонюк</i> ЖІНКИ ЯК ОБ'ЄКТ РЕПРЕСІЙ НКВС НА ВОЛИНИ (1939-1941 РР.)	142
<i>В. Писцьо</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-СУСПІЛЬНІ ЗМІНИ В КОНТЕКСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ НА РІВНЕНЩИНІ	147
<i>А.Жив'юк</i> ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В м.РІВНОМУ В ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (сер. 1941 – поч. 1942 рр.): СТОРІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ УРДВ	151
<i>С.Шульга</i> АНТИФАШИСТСЬКИЙ РУХ ВОЛИНСЬКИХ ЧЕХІВ	156
<i>В.Борщевич</i> ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ВОЛИНИ 40-Х – 80-Х РР. ХХ СТ.	159
<i>П.Савчук</i> ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З ПОЛЬЩІ І ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	164
<i>Г.Борейко</i> КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ПРОЦЕСИ РІВНЕНЩИНИ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОЇ ДІЙНОСТІ: 50-60 РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ	168

Розділ 3.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ.

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

<i>В.Ореховський</i> ПОШИРЕННЯ ХРИСТІЯНСТВА ТА "ВЕЛИКЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ НАРОДІВ" (IV – VII ст.)	172
<i>Т.Олексієвець</i> ПРАГА X-XIII СТ.: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ МІСТОУТВОРЕННЯ	176
<i>Р.М. Постоловський</i> ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ЧЕСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО- ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ І ТРАДИЦІЙ	179
<i>Г. Хлібовська</i> НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ДИПЛОМАТІЇ КІНЦЯ 40-Х – ПОЧАТКУ 70-Х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ	183

<i>І.Петлюк</i> НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ НАРОДІВ БОСНІЇ І ГЕРЦЕГОВИНИ: ПРОБЛЕМА ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ (1875-1914 РР.)	188
<i>Л.Валюх</i> ГЕЛЬГОЛАНДСЬКО-ЗАНЗІБАРСЬКИЙ ДОГОВІР (1890 р.): ПОЛІТИЧНА ОЦІНКА В АНГЛІЇ	191
<i>Н.Плюта</i> СПРАВА ДРЕЙФУСА У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСКУСІЙ У ФРАНЦІЇ	195
<i>Т.Чаркіна</i> ПОГЛЯДИ М.ВЕБЕРА НА ЗАРОДЖЕННЯ КАПІТАЛІЗМУ	198
<i>С.Троян</i> ПЛАНІ СТВОРЕННЯ “МІТТЕЛЬЄВРОПИ” У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ ст.	200
<i>Б.Бернадський</i> ДІЯЛЬНІСТЬ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ РОЗВІДОК НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	205
<i>О.Ворон</i> ПРОЦЕС ТВОРЕННЯ СПІЛКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1918 – 1938 рр.)	211
<i>М.Боровець</i> РЕАКЦІЯ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА ПОДІЇ МІОНХЕНСЬКОЇ ЗМОВИ	215
<i>О.Дукмас</i> ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ КРИТЕРІЙ ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	217
<i>О.В.Іванченко</i> СПІВПРАЦЯ ВИШЕГРАДСЬКИХ ДЕРЖАВ У ГРУПІ В ПЕРІОД З 1991 ПО 1995 РІК	221
<i>І.Мартинчук</i> СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У 1993-2000 РР. У КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН З РОСІЄЮ	224

Розділ 4.

ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ ТА ПРОЦЕСИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ. МЕТОДОЛОГІЯ, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

<i>Т.Ковальчук</i> ІСТОРІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ КІНЦЯ ХVІІІ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ІВАНА ФРАНКА	227
<i>С.Грипич, О.Граб</i> КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ (ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)	231
<i>С.Чибирак</i> ПОСТАТЬ ПАВЛА ПЛАТОНОВИЧА ЧУБИНСЬКОГО В РАДЯНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ	237
<i>А.Кукурудза</i> ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ПРАВОСЛАВ'Я НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 20-Х РР. ХХ СТ.: ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	241
<i>В.Чура</i> КОМПАРТИЙНА “ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ” ТА РОЗГОРТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ НАПРИКІНЦІ 80-Х – ПОЧАТКУ 90 РР. ХХ СТ., (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗАГАЛЬНОСОЮЗНИХ І РЕСПУБЛІКАНСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ).....	249
<i>Ю.Олексін</i> МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ РИС ГРОМАДЯНСЬКОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРІЇ	253
<i>Л.Шинкаренко</i> РАДЯНСЬКА ТА РОСІЙСЬКА ІСТОРИОГРАФІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ НОВОГО КУРСУ Ф.Д. РУЗВЕЛЬГА	259
<i>І.Десятничук</i> КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНОГО РУХУ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ» В КОНТЕКСТІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЇЇ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ	261
<i>Г.Новічков</i> ПОПУЛІЗМ У ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ	266
<i>К.Цинк</i> ПРАВА ЛЮДИНИ І РЕПРОДУКЦІЙНЕ КЛОНУВАННЯ ЛЮДСЬКИХ ІСТОТ	270
<i>Є.Єсталь</i> ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ПОЛІТИЧНІ СВОБОДИ В АВТОБІОГРАФІЧНИХ НАРИСАХ КОЛИШНІХ ДІЯЧІВ НЕЗАЛЕЖНОГО САМОВРЯДНОГО ОБ'ЄДНАННЯ «СОЛІДАРНІСТЬ»	275
<i>В.Мандрагеля</i> МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА: ІНТЕГРАТИВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ	279

Розділ 5.

МАТЕРІАЛИ П'ЯТОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПРАНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ „ЕВОЛЮЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО МИСТЕЦТВА” ЗА НАУКОВИМ НАПРЯМОМ: „КІННОТА У ВІЙНАХ: ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ” (РІВНЕ, 27 – 28 ЛИСТОПАДА 2008 р.)

<i>А.Поспелов, В.Шлякин</i> ФОРМИ ДЕЙСТВИЙ КАВАЛЕРИИ В СРЕДНЕВЕКОВОЙ ЯПОНИИ V-XVII ВВ.: ВЗГЛЯД ЕВРОПЕЙСКИХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ	283
<i>Р.Савчук</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ВІЙСЬКОВІ СИЛИ У ДІЯЛЬНОСТІ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIII СТ.	287
<i>А.Харук</i> КОНЦЕПЦІЯ „КАВАЛЕРІЙСЬКОГО ЛІТАКА” ТА СПРОБИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	290
<i>А.Дергачёва</i> КАВАЛЕРІЯ СТРАН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НАКАНУНЕ І В ПЕРІОД ВТОРОЇ МИРОВОЇ ВОЙНИ: СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ	293
<i>А.Поспелов</i> КАВАЛЕРІЙСЬКІ І БРОНЕКАВАЛЕРІЙСЬКІ ПОДРАЗДЕЛЕННЯ ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ И НЕОФИЦИАЛЬНЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАНИЙ В ВОЕННЫХ КОНФЛИКТАХ ПОСЛЕДНЕЙ ЧЕТВЕРТИ XX ВЕКА	296

Розділ 6.

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, РЕФЕРАТИ, ОГЛЯДИ

<i>Б.Савчук, П.Савчук</i> ПРО ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО. (ПРИЩЕПА БОГДАН, ПРИЩЕПА ОЛЕНА. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО ВОЛИНИ: НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК Б.А.Прищеп, О.П.Прищеп. – Рівне: ПП ДМ, 2008. – 352 с.; іл.	299
<i>О.Дем'янюк</i> ВОЛИНСЬКА ПЛАСТОВА МОЛОДЬ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ 20-30-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ (Рец.: Візитів Ю.М. Пластовий рух на Волині в міжвоєнний період: Монографія. – Рівне-Львів, 2008. – 180 с.)	301
<i>Р.Давидюк</i> ПУБЛІЦИСТИКА УЛАСА САМЧУКА 1941-1943 РОКІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (Рецензія: Документ доби: публіцистика Уласа Самчука 1941-1943 років / упорядник А.Жив'юк. – Рівне: ВАТ „Рівненська друкарня”, 2008. - 456 с. з іл.)	302
<i>В.М.Шеретюк, П.О.Савчук</i> СПОГАДИ УКРАЇНИКИ (Рецензія.: Білашевич-Кузич Л.І. Сибірська сага. – Косів: писаний камінь, 2008. – 376 с. Упорядник та літературний редактор Галина Білавич.)	303
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	306
ЗМІСТ	308

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 15

Відповідальний за підготовку збірника до видання – С.С. Троян

Комп'ютерна верстка – С.С.Троян, О.Ю.Третьак

Обкладинка – О.Я.Тарасюк

Підписано до друку 25. 03. 2009 р. Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”.
Наклад 100. Обліково-видавничих аркушів 31,7. Віддруковано засобами оперативної
поліграфії ПП Самборський І.О., вул. Толстого, 3, м. Рівне, Україна, 33028.

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне:
РДГУ, 2009. – Випуск 15. – 311 с.